

NÁLEZ POZDÍŽNE REBROVANÉHO NÁRAMKU Z DOBY BRONZOVEJ Z IŽE-LEÁNYVÁRU¹

Ján Rajtár^{ib} – Vladimír Mitáš^{ib} – Viliam Mezey

DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2022.69.14>

Keywords: Slovakia, Middle Bronze Age, Late Bronze Age, stages BC–BD, horizontally ribbed bracelets, metallurgy

Find of a Horizontally Ribbed Bracelet from the Bronze Age at Iža-Leányvár

The article publishes the solitary find of a horizontally ribbed bracelet of tin bronze which was discovered in course of the revision excavation of the Roman castellum in the cadastral area of Iža village in 1979. Its presence at the site of Leányvár is generally explained by activities associated with construction and re-constructions of the military camp from the end of the 2nd–4th century. It is probably an ornament from a destroyed burial from the final Middle Bronze Age/beginning of the Late Bronze Age or a translocated settlement find from this period. Dating of the horizontally ribbed bracelet from Iža-Leányvár to stages BC2–BD1 follows from analogous finds from burial grounds in neighbouring countries and on identical bronze bracelets in the depot of Blučina 4 in Moravia in particular. A settlement find of a casting mould documenting regional production of bronze bracelets with three horizontal ribs is also mentioned.

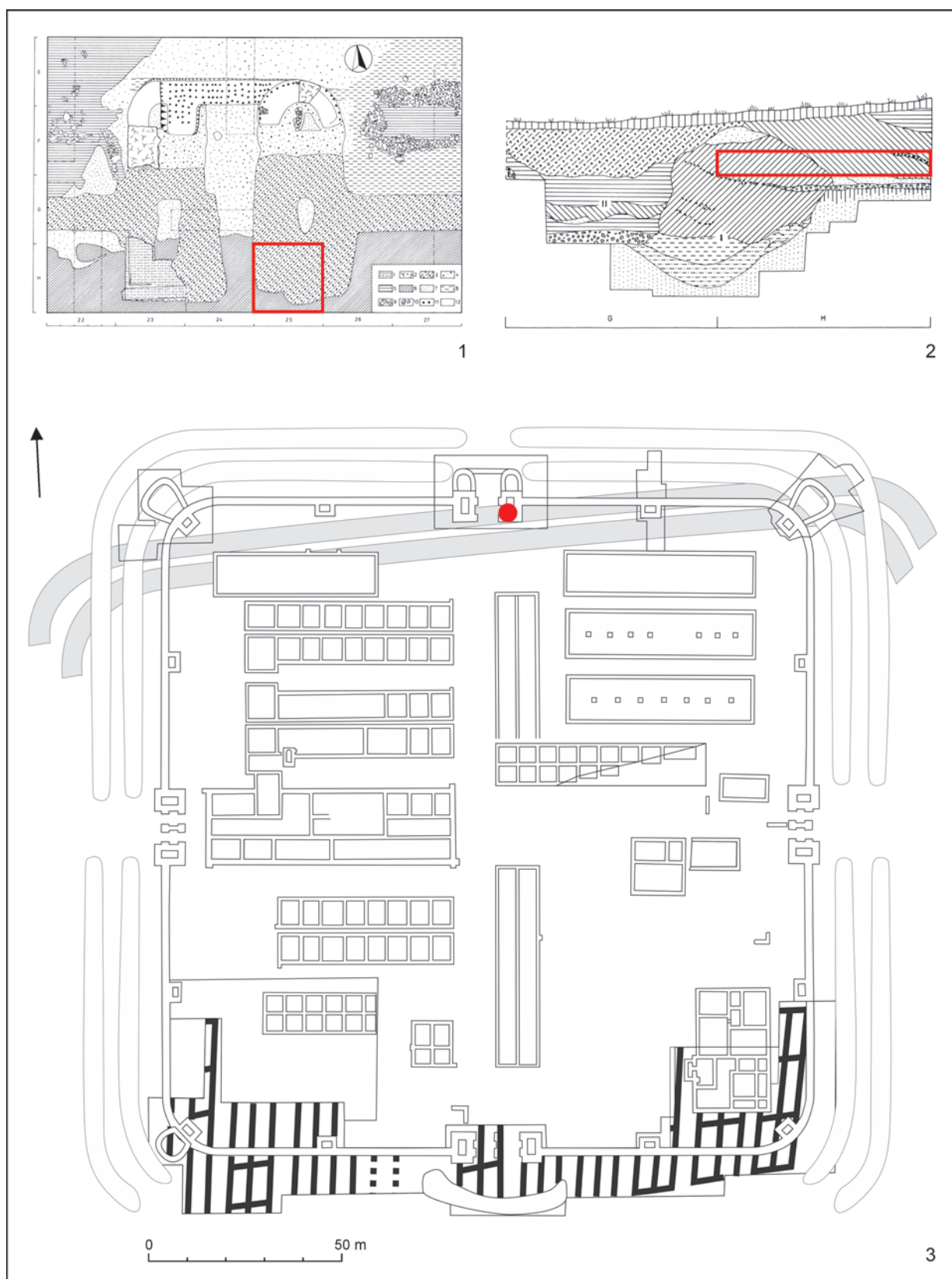
Obr. 1. Iža, okr. Komárno. Miesto nálezu bronzového náramku v polohe Leányvár. Mapa P. Červeň a V. Mitáš. Zdroj ortofotomapy Google Earth.

ÚVOD

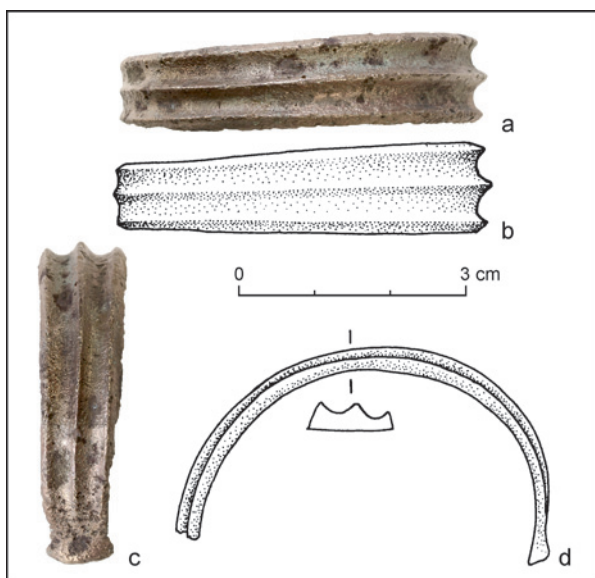
Archeologické nálezisko v polohe Leányvár (Dievčí hrad) na katastrálnom území obce Iža (okr. Komárno) je stredobodom pozornosti medzi bádateľmi, ktorí sa venujú dobe rímskej a zaujíma ich Dunajský Limes. Z uvedenej polohy so zvyškami rímskeho vojenského tábora ale registrujeme aj nálezy z neolitu, doby bronzovej a doby laténskej, t. j. artefakty staršie než samotný kastel z konca 2. až 4. stor. n. l. Ich prítomnosť na traktovanej ploche, vzhľadom na nálezové okolnosti, možno s najväčšou pravdepodobnosťou spojiť s transfermi zeminy na lokalite, resp. z jej blízkeho okolia, teda všeobecne s aktivitami súvisiacimi s budovaním a prebudovávaním vojenského tábora. V tomto príspevku je predložený, analyzovaný a vyhodnotený jeden z pozoruhodných kovových predmetov – plochý pozdĺžne rebrovaný náramok z doby bronzovej. Doposiaľ nepublikovaný nález prezentujeme v kontexte s ďalšími náramkami

mi tohto typu z územia Slovenska a s vybranými analógiami zo susedných krajín, no pozastavujeme sa aj pri otázke ich výroby – regionálnej metalurgii ozdôb tohto typu. Zároveň pripomíname nálezy,

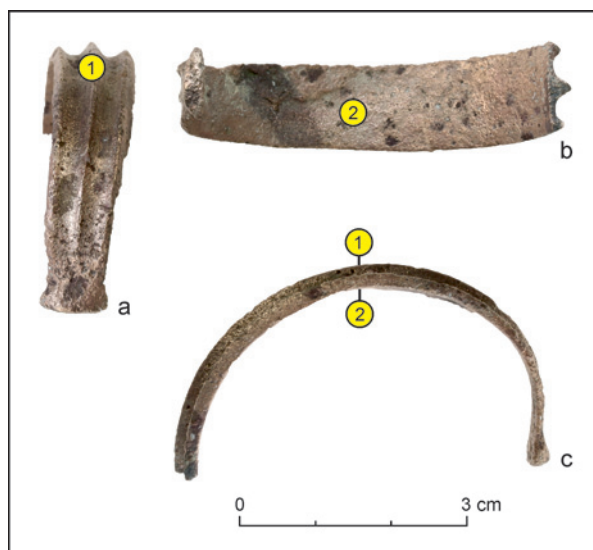
¹ Príspevok vznikol s podporou grantových projektov VEGA 1-0051-22, 2-0062-21 a Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy APVV-20-0044.

Obr. 2. Iža, poloha Leányvár, okr. Komárno. Lokalizácia nálezu bronzového náramku na ploche rímskeho kastelu. 1 – sektor 25/H v objekte severnej brány; 2 – profil sektoru 25/H (podľa Kuzmová/Rajtár 1986, upravené); 3 – plán kastelu s miestom nálezu bronzového náramku. Plán P. Červeň a J. Rajtár.

Obr. 3. Iža, poloha Leányvár, okr. Komárno. Analyzovaný bronzový náramok. Foto P. Červeň, kresba Z. Nagyvová.

Obr. 4. Iža, poloha Leányvár, okr. Komárno. Spektrometrom namerané body na povrchu náramku. Foto P. Červeň, grafické doplnky V. Mitáš.

ktoré sa v literatúre spájajú s polohou Leányvár, jej okolím a s predloženým náramkom viac-menej chronologicky súvisia.

NÁLEZOVÁ SITUÁCIA

Ako sme v úvode naznačili, náramok z doby bronzovej pochádza z plochy rímskeho kastelu v Iži, ležiaceho na ľavom brehu Dunaja (obr. 1). Ide o nález z objektu severnej brány (porty praetorie), ktorá sa odkryla počas revízneho výskumu v roku 1979 (Kuzmová a i. 1980, 121, 123, 125, 126). Náramok bol súčasťou násypovej vrstvy, resp. zásypu negatívu východnej veže (obr. 2: 1, 3). Zaregistroval sa v sektore 25/H, v hĺbke 0,8–1,2 m od úrovne terénu (obr. 2: 1, 2). Dňa 18. 6. 1979 ho pod pr. č. 65/79 zaevidovala K. Buranská (Kuzmová).

Opis predmetu

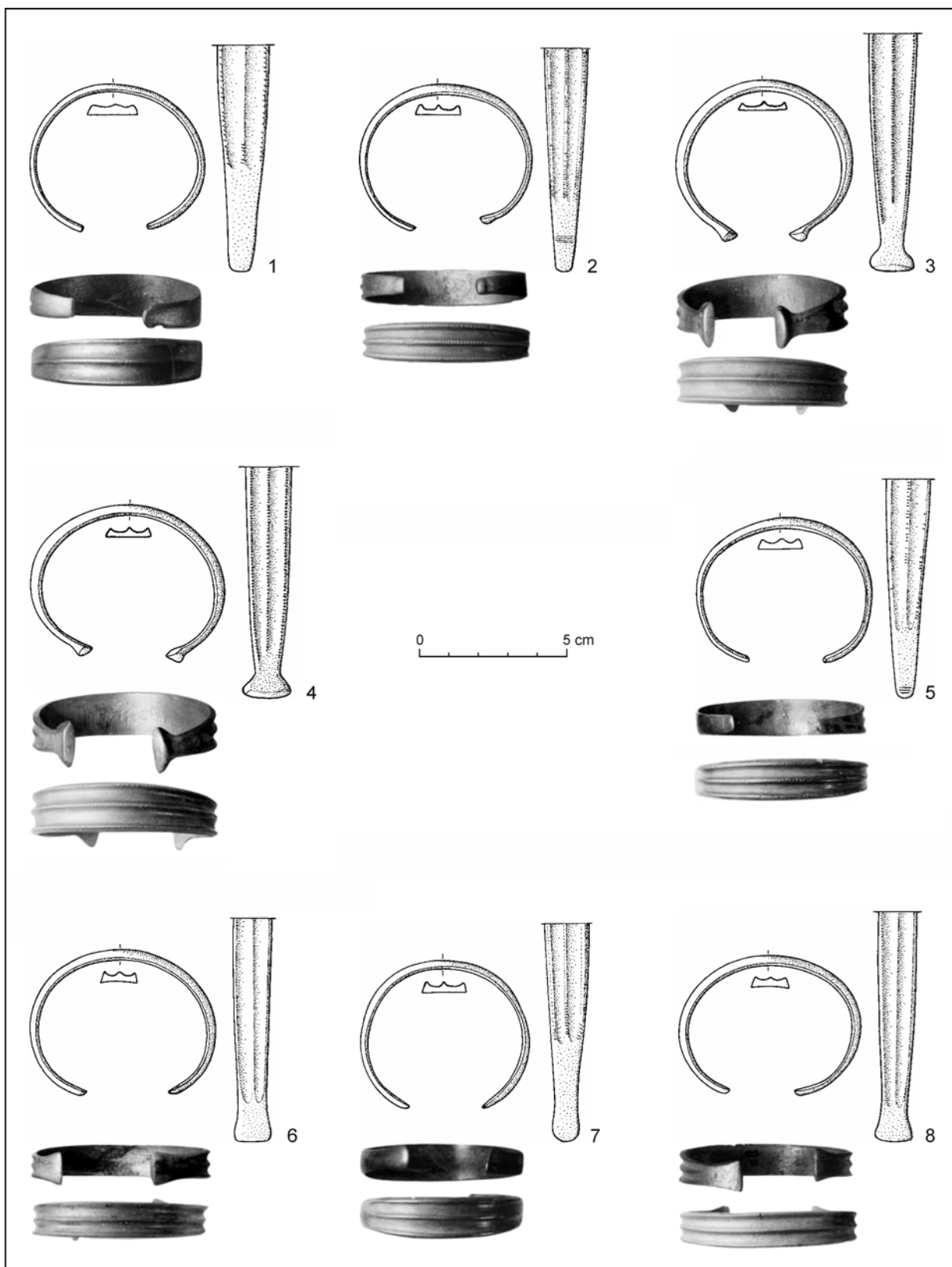
Torzo náramku s tromi výraznými pozdĺžnymi rebrami na vonkajšej strane, vnútorná strana plochá. Zúžený koniec hladký a vejárovito rozšírený. Odliaty cínový bronz. Rozmery (zlomku): dĺžka 80 mm; max. šírka 12 mm. Hmotnosť 10,24 g (obr. 3).

ARCHEOMETRICKÁ ANALÝZA

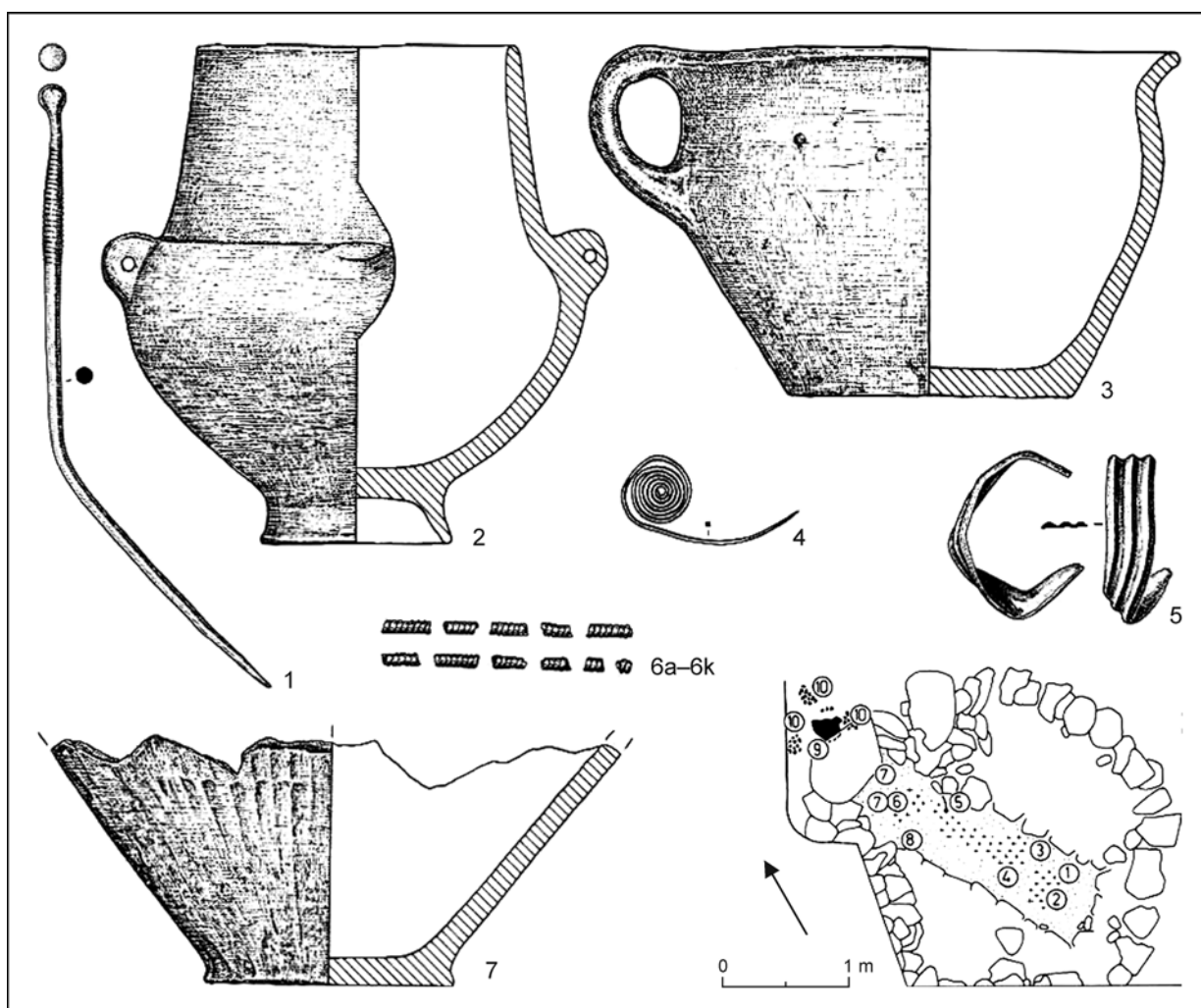
Chemické zloženie náramku sme zistili nedeštruktívnou metódou – röntgenovou fluorescenčnou spektrometriou. Údaje o hmotnostných percentách jednotlivých prvkov nameral prístroj Niton XL3 XRF Analyzer. Hlavným cieľom predmetnej analýzy bolo určiť, z akej zliatiny bol náramok vyhotovený. Pred meraním bol povrch náramku očistený od oxidov, drobnej korózie a mastnoty. Meral sa povrch vonkajšej aj vnútornej strany (obr. 4). Evidentne ide o zliatinu medi a cínu, t. j. cínový bronz, v tomto prípade so štandardným percentuálnym pomerom Cu a Sn (tabela 1).

Tabela 1. Výsledok chemickej analýzy povrchu pozdĺžne rebrovaného náramku.

Predmet	Hmotnostné [%]								
	Cu	Sn	Fe	Co	Ni	Zn	Pb	Sb	Ti
Náramok, vonkajšia časť	89,816	8,697	0,153	0,025	0,805	0,114	0,119	0,270	–
Náramok, vnútorná časť	89,388	9,169	0,048	0,020	0,843	0,074	0,099	0,304	0,054

Obr. 5. Blučina 4, poloha Cezavy, okr. Brno-vidiek. Výber analogických bronzových náramkov z hromadného nálezu (podľa *Salaš 2005b*, upravené).

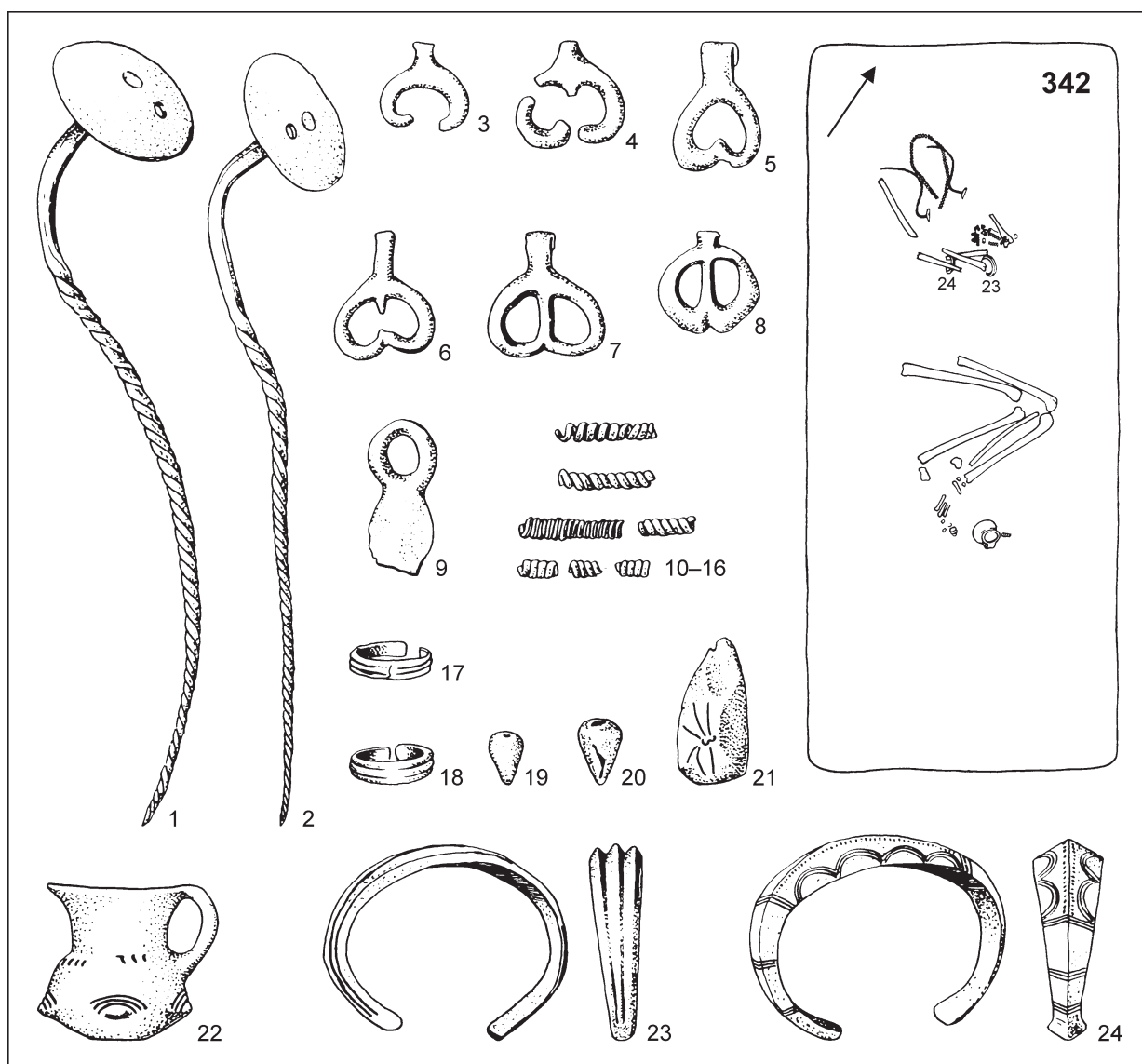

Obr. 6. Pitten, poloha parcela 371, okr. Neunkirchen. Hrob 192 s analogickým pozdĺžne rebrovaným náramkom (podľa Hampl/Kerchler/Benkovský-Pivovarová 1978–1981, upravené). K číslam v pláne hrobu pozri citovanú publikáciu.

ARCHEOLOGICKÁ ANALÝZA A POZNÁMKY K METALURGII BRONZOVÝCH NÁRAMKOV

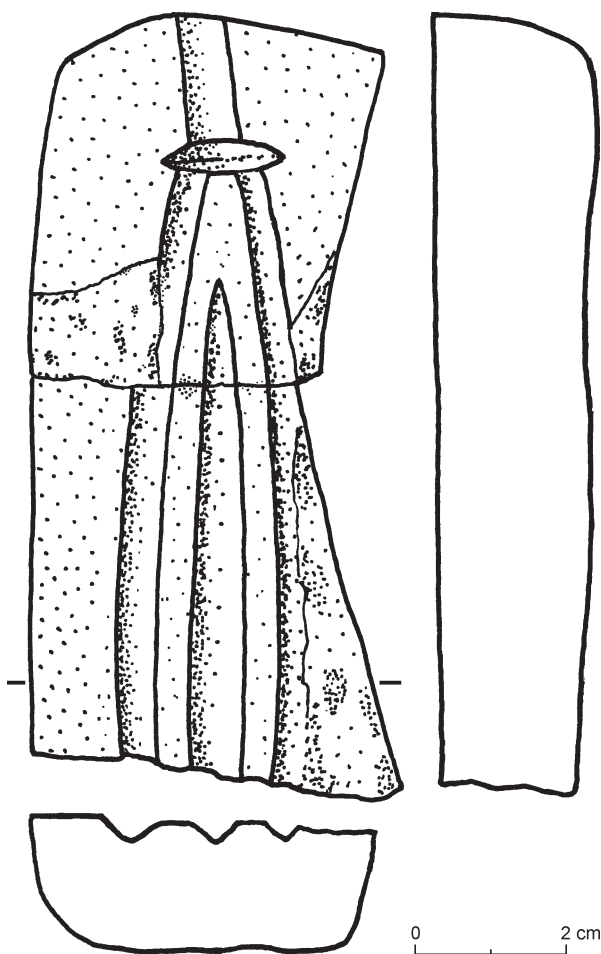
Náramky patria k najrozšírenejším kovovým šperkom doby bronzovej. Archeologické nálezy z viacerých európskych krajín vrátane Slovenska ukazujú, že celkom obľúbenými boli aj ploché pozdĺžne rebrované náramky (nem. *längsgerippte Armbänder*) a ich varianty. **Bronzové náramky tohto typu registrujeme v kultúrach strednej a mladšej doby bronzovej na pomerne rozsiahlom teritóriu od východného Francúzska, západného Nemecka a Švajčiarska až po Chorvátsko, Vojvodinu na severe Srbska, Rumunsko a Zakarpatskú oblasť na Ukrajine** (Furmánek 1973a, 118; Kapuran 2019, 78; Kobal' 2000, 55; Pászthory 1985, 34–47; Petrescu-Dîmbovița 1998, 182–185; Richter 1970, 68–74; Salaš 2005a, 95). Nálezy z Karpatskej kotliny vo všeobecnosti prináležia do východnej sféry ich rozšírenia. K opísanému náramku z Iže preto vyberáme analógie, ktoré dokumentujú stredoeurópsku distribúciu variantu s tromi pozdĺžnymi rebrami, čím osvetľujeme aj jeho chronologickú pozíciu.

Ako prvé uvádzame tvarovo i chronologicky významné analógie z hromadného nálezu Blučina 4 na južnej Morave (Salaš 2005a, 289–292; 2005b, tab. 53–62). Súčasťou depotu je aj skupina plochých pozdĺžne rebrovaných náramkov, pričom je pozoruhodné, že vybrané exempláre sú s nálezom z Iže-Leányváru takmer identické (obr. 5: 6–8; Salaš 2005b, tab. 58: 57–59; 59: 62, 63). Okrem toho sú v depote Blučina 4 náramky s tromi rebrami, na ktorých pozorujeme jemné záseky (obr. 5: 1–5), ale aj náramky tohto typu so štyrmi až šiestimi pozdĺžnymi rebrami, na ktorých je často súvislé jemné presekávanie a výnimočne medzi rebrami vybijané

Obr. 7. Tiszafüred, poloha Majoroshalom, okr. Tiszafüred. Inventár hrobu 342 a nálezová situácia bronzových náramkov v hrobe (podľa Kovács 1975, upravené). Rôzne mierky.

body (Salaš 2005a, 290, 291). Štvrtý hromadný nález z Blučiny je spoľahlivo datovaný do stupňa BD1 a spája sa s včasnou fázou kultúr stredodunajských popolnicových polí (t. j. horizontom depotov Blučina; Salaš 2005a, 291, obr. 33; 52; 54; 2018, 116, obr. 26). Ďalšie dva tvarovo veľmi blízke bronzové náramky z okolitých krajín síce majú obdobne zhotovenú trojicu rebier bez presekávania, avšak, na rozdiel od nálezu z Iže-Leányváru, ich konce nie sú vejárovito rozšírené. V prvom prípade to je pozdĺžne rebrovaný náramok zo žiarového hrobu 192 na pohrebisku Pitten v Dolnom Rakúsku (obr. 6: 5; Hampl/Kerchler/Benkovský-Pivovarová 1978–1981, 115, 116, tab. 234: 6). Materiál z tohto hrobu zodpovedá najmladšiemu horizontu pochovávaní v Pittene, teda neskorému stupňu mohylovej kultúry a včasnej fáze kultúr stredodunajských popolnicových polí, na čo sa však v literatúre už poukázalo (Benkovský-Pivovarová 1982–1985, 54–56, 65, 97, 98). V druhom prípade ide o pozdĺžne rebrovaný náramok z pohrebiska Tiszafüred-Majoroshalom na severovýchode Maďarska (obr. 7: 23; Kovács 1975, obr. 1). Uvedený nález je jedným z dvojice náramkov, ktoré sa zistili v hornej časti skeletu, uloženého v hrobe 342 (obr. 7; Kovács 1975, 35, 36; obr. 25/a, 25/b; tab. 31: 342). V hrobovom inventári sú síce neprehliadnuteľné bronzové kosákovité ihlice s tordovanými ihlami (obr. 7: 1, 2) či srdcovité závesky typu Matejovce (obr. 7: 7, 8; pozri Furmánek 1980, 29, 30), ale prítomnosť bronzového závesku lancetovitého tvaru (obr. 7: 9; pozri Furmánek 1980, 42, 43) v kombinácii s bronzovým rebrovaným náramkom, ktorý sa tvarovo zhoduje s citovaným hrobovým nálezom z Pittenu (obr. 6: 5), predmetný nálezový celok z Tiszafüredu umožňuje datovať skôr

Obr. 8. Nové Zámky-Žofijská osada, poloha Belohorská záhrada, okr. Nové Zámky. Kamenná forma na odlievanie náramkov s tromi pozdĺžnymi rebrami (podľa Bartík 2012a).

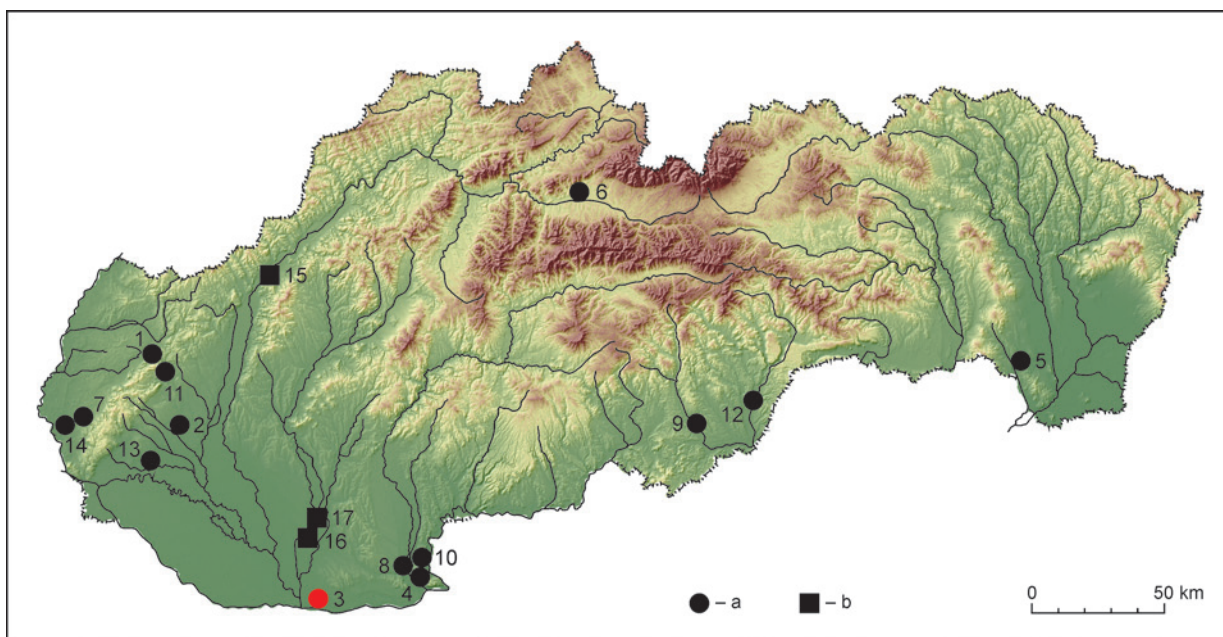
do druhej polovice stupňa BC. Z radu analyzovaného typu náramkov zo Slovenska, ktoré pochádzajú z lokalít evidovaných v nižšie pripojenom súpise, sa k nálezu z Iže-Leányváru formálne hlási bronzový náramok s tromi pozdĺžnymi rebrami zo žiarového hrobu 13/72 (mohyly 6/72) na pohrebisku stredodunajskej mohylovej kultúry v Smoleniciach (Dušek 1980, 341, 342, 344, 358, obr. 2, tab. II: 9). V zhode s J. Bartíkom (2012b, 121) poznamenávame, že mimoriadny inventár „hrobu 13/72“, v ktorom sa uvádza až dvanásť bronzových náramkov rôznych typov, treba brať s rezervou. Napriek absencii antropologickej analýzy je pravdepodobné, že ide o hrobovú výbavu viacerých spálených jedincov zo strednej doby bronzovej. Z datovania citovaných analógií bronzových náramkov usudzujeme, že predložený nález z Iže-Leányváru patrí do rámca stupňov BC2–BD1 a považujeme ho za predmet z konca strednej a začiatku mladšej doby bronzovej. Hoci ide o solitér, môžeme uvažovať, že pochádza napr. zo zničeného hrobu s bronzovým inventárom v okolí rímskeho kastelu.

V kontexte s analyzovaným typom bronzových náramkov je zaiste nutné spomenúť hromadný nález zlatých predmetov z neznámej polohy v Iži, pozostávajúci zo štyroch unikátnych manžetovitých náramkov s pozdĺžnym rebrovaním v kombinácii s ďalšími výzdobnými prvkami (Hampel 1898, 50, 51, obr. 1–4; Kovács 1999, 50, obr. 30; 30a; kat. 37; Oždáni 1986, obr. 5). Tieto exkluzívne zlaté náramky (tri celé a jedno torzo), na rozdiel od klasického rebrovaného náramku z Iže-Leányváru, pravdepodobne neboli zhotovené v strednom Podunajsku a pochádzajú z prostredia mohylových kultúr na území Česka či Nemecka (Kovács 1999, 50; Oždáni 2015, 154). Tento

výnimočný depot je súčasťou teritória pripisovaného karpatskej mohylovej kultúre a rámca stupňa BC (Oždáni 1986, 6, 7, 20, obr. 1; 2015, 136, obr. 107). Možno stojí za to uviesť, že znázornenie rebier na štvorici zlatých náramkov je výrazne plastickejšie než na analyzovanom bronzovom náramku.

Na juhozápadnom Slovensku sa ploché pozdĺžne rebrované náramky odlievali od začiatku strednej doby bronzovej. Metalurgia náramkov tohto typu je evidentná už v neskorej fáze maďarovskej kultúry (stupni BB1), čo dokumentuje kamenný kadlub z opevneného sídliska v polohe Zámeček na území Šurian-Nitrianskeho Hrádku (Bartík 1999, 187, obr. 6; Mitáš/Rajtár/Tirpák 2021, 80, 81, obr. 6; Novotná 1983, 63, obr. 1: 10). Známe nálezy odlievacích foriem však ukazujú, že náramky sledovaného typu sa vyrábali na viacerých sídliskách. Dve z nich sa nachádzajú na dolnom Ponitří a od miesta nálezu v Iži sú vzdialené asi 30–35 km (obr. 9: 16, 17). S trojicou rebier a typom náramku z Iže-Leányváru úzko súvisí kamenný kadlub z Nových Zámkov-Žofijskej osady (obr. 8; Bartík 2012a, 36, 37, obr. 3: 3; Liszka 1984, 148, obr. 77: 3). Podľa J. Bartíka (2012a, 37) v priestore Žofijskej osady existovalo sídlisko z mladšieho a neskorého stupňa mohylovej kultúry. Jeho bližšia kultúrna klasifikácia bude možná až po podrobnom vyhodnotení keramických nálezov z lokality. Ako ďalej konštatuje, na náleziskách v katastri Nových Zámkov sa totiž vyskytuje charakteristická keramika tak karpatskej, ako aj stredodunajskej mohylovej kultúry. Z nášho pohľadu je však podstatný údaj o chronologickej pozícii tohto sídliska, ktorý všeobecne korešponduje s vyššie citovanými analógiami zo susedných krajín.

V súvislosti s opísaným nálezom pozdĺžne rebrovaného náramku možno poukázať aj na ďalšie bronzové predmety, pri ktorých vedecká spisba uvádza, že pochádzajú z Iže-Leányváru, resp. katastra Iže a najbližšieho okolia. Sú to dávnejšie zaregistrované ojedinelé nálezy, napr. bronzový závesok srdcovitého tvaru (typ Matejovce; Furmánek 1980, 29) alebo bronzová sekera s tuľajkou (sedmohradský typ;

Obr. 9. Výskyt bronzových pozdĺžne rebrovaných náramkov a kamenných kadlubov na ich odlievanie na Slovensku. Nálezisko Iža je farebne zvýraznené. Čísla v mape zodpovedajú číslam v apendixe – súpise archeologických lokalít. Legenda: a – náramok; b – kadlub.

Novotná 1970, 71, tab. 26: 459). Z obce Iža (bez udania polohy Leányvár) sa spomína aj bronzový meč pravdepodobne s jazykovitou rukoväťou (Novák 1975, 29). Pozoruhodné artefakty z Iže a neďalekého Veľkého Harčáša (v súčasnosti časť Komárna) obsahuje i archeologická zbierka Františka Mohapla (Pichlerová 1988, 127, 129). Charakter niektorých, napr. keramický džbánok z okruhu karpatskej mohylovej kultúry (Pichlerová 1988, 129, tab. IV: 33) alebo kolekcia žiarom deformovaných bronzov z mladšej doby bronzovej (Pichlerová 1988, 129, tab. V: 42), nastoľuje úvahy o ich hrobovom pôvode. Tento materiál čiastočne podporuje vyššie načrtnutú hypotézu, v ktorej uvažujeme už o Rimanmi narušenom hrobe (pohrebisku) s prezentovaným náramkom. Vymenované nálezy, aj bez bližšieho poznania ich archeologických kontextov, dokumentujú časový úsek strednej až mladšej doby bronzovej.

ZÁVER

Kataster obce Iža bol v strednej dobe bronzovej súčasťou teritória mohylových kultúr (Ožďáni 1986, 6–8, obr. 1, 2; 2015, 136, obr. 107) a neosídlený neostal ani v mladšej dobe bronzovej (Veliačik/Romsauer 1994, 71). Nález typického pozdĺžne rebrovaného náramku z cínového bronzu na jej území preto nie je prekvapujúci a zaujímavé sú skôr jeho nálezové súvislosti. Ako sa vyššie opakovaně uviedlo, ide o soliterný nález pochádzajúci z areálu významnej archeologickej lokality v polohe Leányvár – rímskeho vojenského tábora z konca 2. až 4. stor. n. l. Vzhľadom na zaznamenané nálezové okolnosti a publikované zmienky o ďalších viac-menej súvekých bronzových predmetoch z tejto polohy a jej blízkeho okolia, sme sformulovali hypotézu o náleze ozdoby zo zničeného hrobu z konca strednej doby bronzovej až začiatku mladšej doby bronzovej. Samozrejme, že môže ísť aj o translokovaný sídliskový nález a pod. Pri rámčovaní pozdĺžne rebrovaného náramku z Iže-Leányváru do stupňov BC2–BD1 sa opierame o vyššie citované analógie z okolitých krajín, no najmä o identické bronzové náramky v hromadnom náleze Blučina 4 na susednej Morave. Sídliskový nález kamennej odlievacej formy z Nových Zámkov-Žofijskej osady je dôkazom regionálnej výroby variantu bronzových náramkov s tromi pozdĺžnymi rebrami.

Podakovanie

Za podnetné diskusie o problematike pozdĺžne rebrovaných náramkov z doby bronzovej sú autori príspevku vďační Mgr. Pavlovi Bobekovi, PhD., PhDr. Ondrejovi Ožďánimu, CSc., a PhDr. Ladislavovi Veliačikovi, DrSc., z Archeologického ústavu SAV v Nitre. Prvým dvom bádateľom zároveň ďakujeme za možnosť v súpise uviesť doposiaľ vo vedeckej spisbe nezverejnené náramky analyzovaného typu.

APENDIX

Súpis archeologických lokalít

Nálezy bronzových pozdĺžne rebrovaných náramkov (obr. 9: 1–14)

1. Buková, okr. Trnava; hrobový nález (nepublikované; Bobek 2018, 182, tab. XV: 9).
2. Cífer-Pác, okr. Trnava; ojedinelý (sídlskový?) nález (Mitáš/Rajtár/Tirpák 2021, 74, 80, 81, obr. 2: 2a–2c).
3. Iža, okr. Komárno; ojedinelý nález (v tomto príspevku).
4. Kamenica nad Hronom, okr. Nové Zámky; hrobový nález (Točík 1964, 41, 42, 52, tab. XXXIV: 8).
5. Lastovce, okr. Trebišov; hrobový nález (Demeterová 1984, 37, tab. XXVIII: 4a, 4b).
6. Liptovský Trnovec, okr. Liptovský Mikuláš; sídlskový nález (Przybyla/Beljak 2010, 298, 301, obr. 27: 9).
7. Lozorno, okr. Malacky; sídlskový nález z povrchového zberu (Bartík/Elschek/Varsík 2013, 49, tab. 4: 11).
8. Malá nad Hronom, okr. Nové Zámky; hrobový nález (nepublikované, informácia O. Ožďániho z AÚ SAV).
9. Rimavská Sobota, okr. Rimavská Sobota; ojedinelý (hrobový?) nález (Paulík 1965, 42, tab. IV: 8).
10. Salka (Salka I), okr. Nové Zámky; hrobové nálezy (Točík 1964, 3–37, 52, obr. 6: 10, 12–17; 7: 1, 2).
11. Smolenice, okr. Trnava; hrobové nálezy (Dušek 1980, 358, obr. 8: 27, tab. II: 9; IV: 10, 11; VIII: 7, 8).
12. Tornaľa (do roku 1990 Šafárikovo), okr. Revúca; hrobové nálezy, vrátane nálezu z povrchového zberu (Furmánek 1973b, 48, 49, obr. 10: 1; 1977, 271, tab. XIV: 11).
13. Tureň, okr. Senec; hrobové nálezy (Studeníková 2000, 174, obr. 124: 1, 2).
14. Zohor, okr. Malacky; nestratifikovaný sídlskový nález (Bobek/Elschek 2020, 35, 36, 40, obr. 2: 6, tab. I: 12).

Nálezy odlievacích foriem na pozdĺžne rebrované náramky (obr. 9: 15–17)

15. Ivanovce, okr. Trenčín; sídlskový nález z povrchového zberu (Bača/Bartík/Farkaš 2000, 19, obr. 1: 1).
16. Nové Zámky-Žofijská osada, okr. Nové Zámky; sídlskový nález (Bartík 2012a, 36, 37, obr. 3: 3; Liszka 1984, 148, obr. 77: 3).
17. Šurany-Nitriansky Hrádok, okr. Nové Zámky; sídlskový nález (Točík 1978, tab. LXXX: 12; 1981, 183, 184, 187).

LITERATÚRA

Bača/Bartík/Farkaš 2000
Bartík 1999

Bartík 2012a

Bartík 2012b

Bartík/Elschek/Varsík 2013

Benkovsky-Pivovarová 1982–1985

Bobek 2018

R. Bača/J. Bartík/Z. Farkaš: Nálezy zo súkromnej zbierky. AVANS 1999, 2000, 19.
J. Bartík: Die Metallgiesserei der Maďarovce-Kultur. In: J. Batora/J. Peška (Hrsg.): *Aktuelle Probleme der Erforschung der Frühbronzezeit in Böhmen und Mähren und in der Slowakei*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes I. Nitra 1999, 183–193.

J. Bartík: Odlievacie formy mohylových kultúr zo Slovenska. In: R. Kujovský/V. Mitáš (ed.): *Václav Furmánek a doba bronzová. Zborník k sedemdesiatym narodeninám*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes XIII. Nitra 2012, 35–42.

J. Bartík: Stredná doba bronzová (1550 až 1300 pred n. l.). In: J. Šedivý/T. Štefanovičová (zost.): *Dejiny Bratislavy 1. Od počiatkov do prelomu 12. a 13. storočia*. Brezalauspurc – na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 119–123.

J. Bartík/K. Elschek/V. Varsík: *Praveké sídlisko v Lozorne-Širokých dieloch (Západné Slovensko)*. Výskumy v rokoch 1999–2009. Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Supplementum 7. Fontes. Bratislava 2013.

Z. Benkovsky-Pivovarová: Das Bronzeinventar des mittelbronzezeitlichen Gräberfeldes von Pitten, Niederösterreich. In: F. Hampl/H. Kerchler/Z. Benkovsky-Pivovarová: *Das mittelbronzezeitliche Gräberfeld von Pitten in Niederösterreich. Ergebnisse der Ausgrabungen des Niederösterreichischen Landesmuseums in den Jahren 1967 bis 1973 mit Beiträgen über Funde aus anderen urzeitlichen Perioden*. Band 2. Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 21. und 22. Wien 1982–1985, 23–125.

P. Bobek: *Stredodunajská mohylová kultúra na Slovensku a jej význam pre vznik stredodunajských popolnicových polí*. Dizertačná práca. Univerzita Komenského v Bratislave. Filozofická fakulta. Slovenská akadémia vied, Archeologický ústav Nitra. Nitra 2018.

Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=B91108598CC4B84B222316F148AB>

- Bobek/Elschek 2020 P. Bobek/K. Elschek: Nálezy bronzových predmetov zo sídliska v Zohore, poloha Piesky. In: V. Mitáš/O. Ožďáni (ed.): *Doba popolnicových polí a doba halštatská. Zborník príspevkov z XV. medzinárodnej konferencie Doba popolnicových polí a doba halštatská. Smolenice 15.–19. október 2018*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes XXV. Nitra 2020, 35–52.
- Demeterová 1984 S. Demeterová: Influence de la culture de Suci de Sus dans la plaine de la Slovaquie orientale. *Slovenská archeológia* 32, 1984, 11–74.
- Dušek 1980 M. Dušek: Pohrebisko ľudu stredodunajskej mohylovej kultúry v Smoleniciach. *Slovenská archeológia* 28, 1980, 341–382.
- Furmánek 1973a V. Furmánek: Bronzová industrie středodunajské mohylové kultury na Moravě. *Slovenská archeológia* 21, 1973, 25–145.
- Furmánek 1973b V. Furmánek: Výskum pilinského žiarového pohrebiska v Šafárikove. *Vlastivedné štúdie Gemera II*, 1973, 26–52.
- Furmánek 1977 V. Furmánek: Pilinyer Kultur. *Slovenská archeológia* 25, 1977, 251–370.
- Furmánek 1980 V. Furmánek: *Die Anhänger in der Slowakei*. Prähistorische Bronzefunde XI/3. München 1980.
- Hampel/Kerschler/Benkovsky-Pivovarová 1978–1981 F. Hampel/H. Kerschler/Z. Benkovsky-Pivovarová: *Das mittelbronzezeitliche Gräberfeld von Pitten in Niederösterreich. Ergebnisse der Ausgrabungen des Niederösterreichischen Landesmuseums in den Jahren 1967 bis 1973 mit Beiträgen über Funde aus anderen urzeitlichen Perioden*. Band 1. Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 19. und 20. Wien 1978–1981.
- Hampel 1898 J. Hampel: A Magyar nemzeti múzeumi régiségtár gyarapodása. *Archaeologiai Értesítő* 18, 1898, 50–52.
- Kapuran 2019 A. Kapuran: *Velebit a Tumulus Culture Necropolis in the Southern Carpathian Basin (Vojvodina, Serbia)*. BAR International Series 2942. Oxford 2019.
- Kobaľ 2000 J. V. Kobaľ: *Bronzezeitliche Depotfunde aus Transkarpatien (Ukraine)*. Prähistorische Bronzefunde XX/4. Stuttgart 2000.
- Kovács 1975 T. Kovács: *Tumulus Culture cemeteries of Tiszafüred*. Régészeti Füzetek 2/17. Budapest 1975.
- Kovács 1999 T. Kovács: Bronzezeitliche Schmuckgegenstände, Waffen und Goldschätze. In: T. Kovács/P. Raczky (Hrsg.): *Prähistorische Goldschätze aus dem Ungarischen Nationalmuseum*. Budapest 1999, 37–62.
- Kuzmová a i. 1980 K. Kuzmová/T. Kolník/J. Rajtár/A. Trugly: Druhá sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži – akcia Dunaj. *AVANS* 1979, 1980, 121–132.
- Kuzmová/Rajtár 1986 K. Kuzmová/J. Rajtár: Bisherige Erkenntnisse zur Befestigung des Römerkastells in Iža. *Slovenská archeológia* 34, 1986, 185–224.
- Liszka 1984 J. Liszka: Záchrané výskumy a prieskumy v Nových Zámkoch. *AVANS* 1983, 1984, 147–149.
- Mitáš/Rajtár/Tirpák 2021 V. Mitáš/J. Rajtár/J. Tirpák: Ďalšie predmety z doby bronzovej z Cífera-Pácu. *Zborník SNM* 115. *Archeológia* 31, 2021, 73–88.
- Novák 1975 P. Novák: *Die Schwerter in der Tschechoslowakei I*. Prähistorische Bronzefunde IV/4. München 1975.
- Novotná 1970 M. Novotná: *Die Äxte und Beile in der Slowakei*. Prähistorische Bronzefunde IX/3. München 1970.
- Novotná 1983 M. Novotná: Metalurgia opevnených osád. *Archeologické rozhledy* 35, 1983, 63–71, 120.
- Ožďáni 1986 O. Ožďáni: Zur Problematik der Entwicklung der Hügelgräberkulturen in der Südwestslowakei. *Slovenská archeológia* 34, 1986, 5–96.
- Ožďáni 2015 O. Ožďáni: Mohylové kultúry. In: V. Furmánek (zost.): *Staré Slovensko 4. Doba bronzová*. Archaeologica Slovaca Monographiae. Staré Slovensko 4. Nitra 2015, 131–162.
- Paulík 1965 J. Paulík: Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. *Študijné zvesti AÚ SAV* 15, 1965, 33–106.
- Pászthory 1985 K. Pászthory: *Der bronzezeitliche Arm- und Beinschmuck in der Schweiz*. Prähistorische Bronzefunde X/3. München 1985.
- Petrescu-Dîmbovița 1998 M. Petrescu-Dîmbovița: *Der Arm- und Beinschmuck in Rumänien*. Prähistorische Bronzefunde X/4. Stuttgart 1998.
- Pichlerová 1988 M. Pichlerová: Archeologická zbierka Františka Mohapla (Nálezy z Komárna-Veľký Harčáš, Iže, Nededu a Patiniec). *Zborník SNM* 82. *História* 28, 1988, 127–153.

- Przybyła/Beljak 2010* M. S. Przybyła/J. Beljak: Bronzezeitliche Siedlung von Liptovský Trnovec. *Slovenská archeológia* 58, 2010, 273–308.
- Richter 1970* I. Richter: *Der Arm- und Beinschmuck der Bronze- und Urnenfelderzeit in Hessen und Rheinhessen*. Prähistorische Bronzefunde X/1. München 1970.
- Salaš 2005a* M. Salaš: *Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku. I. Text*. Brno 2005.
- Salaš 2005b* M. Salaš: *Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku. II. Tabulky*. Brno 2005.
- Salaš 2018* M. Salaš: *Kovová depozita mladší doby bronzové z hradiska Réna u Ivančic*. Brno 2018.
- Studeníková 2000* E. Studeníková: Bronzové náramky z obce Tureň. *AVANS* 1998, 2000, 174, 175.
- Točík 1964* A. Točík: *Die Gräberfelder der Karpatenländischen Hügelgräberkultur*. *Fontes Archaeologici Pragenses* 7. Pragae 1964.
- Točík 1978* A. Točík: *Nitriansky Hrádok – Zámeček, Bez. Nové Zámky*. Bronzezeitliche befestigte Ansiedlung der Maďarovce Kultur. II. Nitra 1978.
- Točík 1981* A. Točík: *Nitriansky Hrádok – Zámeček*. Bronzezeitliche befestigte Ansiedlung der Maďarovce-Kultur. Band I – Text. Heft 1. *Materialia Archaeologica Slovaca* 3. Nitra 1981.
- Veliačik/Romsauer 1994* L. Veliačik/P. Romsauer: *Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popolnicových polí na západnom Slovensku*. I – Katalóg. *Archaeologica Slovaca*. *Catalogi* 6. Nitra 1994.

Find of a Horizontally Ribbed Bracelet from the Bronze Age at Iža-Leányvár

Ján Rajtár – Vladimír Mitáš – Viliam Mezey

Summary

The authors of the article are publishing a solitary find of a horizontally ribbed bracelet discovered during the revision excavation of the Roman castellum in the cadastral area of Iža in 1979. The authors explain its presence at the site of Leányvár generally by activities associated with construction and re-constructions of the military camp from the end of the 2nd–4th century. X-ray fluorescence spectrometry showed that the bracelet is made of alloy of copper and tin (tin bronze), in this case with standard percentages of Cu and Sn.

From the aspect of typology, the find is a variant of horizontally ribbed bracelets (*längsgerippten Armband* in German) with three distinct ribs. It is probably an ornament from a destroyed burial from the end of the Middle Bronze Age/beginning of the Late Bronze Age, or it might be a translocated settlement find from that period, etc. Dating of the horizontally ribbed bracelet from Iža-Leányvár to stages BC2–BD1 relies on analogous finds from burial grounds in the neighbouring countries (Austria, Hungary) and on identical bronze bracelets from the hoard of Blučina 4 (Brno-venkov district) in the neighbouring Moravia in particular. The settlement find of a casting mould from Nové Zámky-Žofijská osada documenting regional production of bronze bracelets with three horizontal ribs is also referred to.

Fig. 1. Iža, Komárno district. Location of the discovery of the bronze bracelet at the site of Leányvár. Map by P. Červeň and V. Mitáš. Source of the orthophotomap Google Earth.

Fig. 2. Iža, Leányvár site, Komárno district. Localization of the bronze bracelet in the territory of the Roman castellum. 1 – sector 25/H in the northern gate; 2 – profile of sector 25/H (according to *Kuzmová/Rajtár 1986*, edited); 3 – plan of the castellum with the location of the bronze bracelet. Plan by P. Červeň and J. Rajtár.

Fig. 3. Iža, Leányvár site, Komárno district. Analyzed bronze bracelet. Photo by P. Červeň, illustration by Z. Nagyová.

Fig. 4. Iža, Leányvár site, Komárno district. Spots on the surface of the bracelet measured by spectrometer. Photo by P. Červeň, graphic additions by V. Mitáš.

Fig. 5. Blučina 4, Cezavy site, Brno-venkov district. Selected analogous bronze bracelets from a hoard (according to *Salaš 2005b*, edited).

Fig. 6. Pitten, plot 371 site, Neunkirchen district. Burial 192 with an analogous horizontally ribbed bracelet (according to *Hampl/Kerchler/Benkovsky-Pivovarová 1978–1981*, edited). See the cited publication for the numbers in the plane of the burial.

Fig. 7. Tiszafüred, Majoroshalom site, Tiszafüred district. Inventory of burial 342 and find context of bronze bracelets in the burial (according to *Kovács 1975*, edited). Various scales.

Fig. 8. Nové Zámky-Žofijská osada, Belohorská záhrada site, Nové Zámky district. Stone form for casting bracelets with three horizontal ribs (according to *Bartík 2012a*).

Fig. 9. Occurrence of horizontally ribbed bronze bracelets and stone moulds for casting in Slovakia. The site of Iža is indicated with colour. Numbers on the map correspond with the numbers in the appendix – index of archaeological sites. Legend: a – bracelet; b – casting mould.

Tab. 1. Results of the chemical analysis of the ribbed bracelet's surface.

Jazyková redaktorka Miriama Nemerutová

Translated by Viera Tejbusová

PhDr. Ján Rajtár, CSc.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
jan.rajtár@savba.sk

PhDr. Vladimír Mitáš, PhD.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
vladimir.mitas@savba.sk

Mgr. Viliam Mezey
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Akademická 2
SK – 949 21 Nitra
viliam.mezey@savba.sk